

JAN SYROVÝ

* 24. ledna 1888 Třebíč

† 17. října 1970 Praha

Velká odpovědnost a hektická doba poznamenaly rysy Jana Syrového, že velmi brzy působil na veřejnosti trochu přestárle. Tento odstup od jeho vrstevníků zvyšovaly ještě dvě věci: klipec na oku a povaha. „Bratr Jan“, jak ho všichni za světové války i potom v první republice nazývali, byl vždy uzavřený. To však nijak neubíralo na jeho popularitě, i když ho každé veřejné vystoupení přivádělo do rozpaků. Proto byl v době krize v září 1938 jmenován československým premiérem a ministrem národní obrany. Po mnichovské konferenci splnil rozkaz ke kapitulaci, což po druhé světové válce vedlo ke skandalizování jeho jména i následnému odsouzení na 20 let těžkého žaláře a odnětí vo-

jenské hodnosti armádního generála ...

Než se stal důstojníkem, vystudoval brněnskou vyšší průmyslovou školu - obor stavitelství. Po maturitě nastoupil jako jednoroční dobrovolník vojenskou prezenční službu v rakousko-uherské armádě, a to u pěšího pluku 10 v Jihlavě. Když odešel v hodnosti kadeta do zálohy, odjel do Varšavy, aby pokračoval ve studiu svého oboru.

Zde ho také zastihla první světová válka. Podobně jako většina tamních krajanů, byl i Syrový oddaným stoupencem Tyršova sokolského hnutí, a proto se přihlásil jako jeden z prvních dobrovolníků do boje proti vídeňskému císaři. Když potom ruská vláda povolila zřízení samostatného útvaru - České družiny - odjel s prvním

transportem varšavských dobrovolníků do Kyjeva, kde se začala Družina organizovat.

Začátkem září 1914 byl jako prostý voják sice zařazen do první roty, ale už po několika dnech ho přemístili ke 4. rotě, která se začala právě organizovat. S ní také po památné přísaze na Sofijském náměstí odešel 9. října na frontu, na úsek III. armády. Mezi legionáři brzy získal pověst „chrabrého, pohotového a přitom rozvážného vůdce rozvědčků, který svojí znamenitou tělesnou kondici dovede překonávat i nejobtížnější fyzické překážky a osobní statečností byl vzorem celému okoli...“

S jeho jménem je pak spojena první úřední zpráva ruského hlavního stanu z 2. února 1916 o úspěšné činnosti československých dobrovolníků, která se prostřednictvím tisku rozšířila do celého světa. Generál Brusilov tehdy poslal veliteli 48. armády telegram: „Vrchní velitel mi přikázal, abych vyřídil od něho srdečné díky Čechům a rozvědčikům - largokalužkům s praporčíkem Syrovým v čele za jejich znamenitý boj a zvláště poslednímu, s jeho vynikajícími hrdiny, za zdařilou výplatu Švábů a Maďarů. Prosí je vyznamenati důstojně a o vyznamenání praporčíka Syrového učiniti návrh přímo jemu. Udílím Čechům ještě po kříži sv. Jiří a 10 rublů každému...“

Když se Česká družina rozšířila na Československý střelecký pluk, byl praporčík Syrový jmenován dnem 20. srpna 1916 velitelem 7. rot, se kterou prodělal úspěšné boje, a rozvědky u 83. pěší divize na Stochodě a u Velkého Moročna. Krátce po sjezdovém zasedání Svazu čs. spolků na Rusi vedl Syrový svoji rotu do zákopů na jih od městečka Zborova. V bezprostředních okamžicích před útokem byl - 2. července 1917 - za dělostřelecké přípravy těžce raněn střežinou granátu. Přes veškerou péči lékařů kyrilovské nemocnice v Kyjevě nedalo se pravé oko zachránit a nezbylo než se podrobit osudu. Již 28. července se však hlásil u velitele pluku k nástupu do služby. Po třech měsících byl ustanoven velitelem II. praporu a současně ho pověřili dozorem nad budováním kulometných rot. Pro svoji rozhodnost byl také ustanoven velitelem rekvizičního oddílu pluku.

Před odjezdem legionářů ze Žitomířské oblasti dále na východ převzal poručík Syrový funkci velitele 2. střeleckého pluku. S pomocí rot 6. střeleckého pluku, které vedl tehdy podkapitán, později náčelník hlavního štábu čs. branné moci a armádní generál Ludvík Krejčí, dorazil Syrový do Omska. V uznání zásluh a vítězný průběh bojů na omském a tumenském úseku byl Syrový při prvním výročí zborovské bitvy povýšen na plukovníka a usnesením Odbočky České národní rady na Rusi ze dne 27. srpna 1918 mu byl svěřen odpovědný a zároveň i nejvyšší čestný úkol velitele Československého armádního sboru. S tímto jmenováním souviselo i jeho povýšení do hodnosti generálmajora. Měl tehdy „bezmeznou důvěru všech československých dobrovolníků, kteří pevně věřili, že nedovolí, aby jejich krve a obětí bylo zneužito pro cizí dobrodružné zájmy a že bude rozhodným a moudrým velitelem, který má na zřeteli jedině vlastní cíl československé revoluce, povede vojsko k vítězství a šťastně je dovede do osvobozené vlasti.“

Nové funkce se generál Syrový ujal 1. září 1918 a o měsíc později, 2. října, byl ustanoven se souhlasem všeruské ústřední vlády vrchním velitelem všech ruských, československých, polských, rumunských a jihoslovanských vojsk operujících

proti bolševikům. V této velitelské funkci zůstal až do ledna 1919, kdy se velení nad všemi dohodovými a spojeneckými vojsky ujal francouzský generál M. Janin.

Syrový zůstal velitelem Československého armádního sboru, který se v důsledku vzniku Československé republiky nyní reorganizoval na Československé vojsko na Rusi, složené ze tří střeleckých divizí a speciálních jednotek podřízených přímo štábu vojska (jako úderný prapor, jezdecko atd.).

Během jarních měsíců roku 1919 se legionáři přemístili z přifrontového pásma (na Urale) na sibiřskou magistrálu v úseku od Omska až po Bajkal. Pacifikovali toto území a opravili celou železniční trať. Velitel vojska pak využil času, aby z revolučních (legionářských) útvarů vytvořil řádnou, ukázněnou, dobře vycvičenou a vyzbrojenou armádu, která byla pevným základem pro vybudování československé branné moci ve vlasti.

Přes všechny překážky a obtíže, kterých osud generálu Syrovému připravil do cesty, odjel nakonec 27. dubna 1920 s XXIII. lodním transportem Prezident Grant z Vladivostoku do Československa.

Po příjezdu do Prahy (20. června), kde se mu dostalo zvláště nadšeného uvítání, odjel Syrový do Francie, aby tam absolvoval takzvaný generálský kurz. V srpnu byl pak ustanoven Zemským vojenským velitelem v Praze a v prosinci 1922 povýšen do hodnosti divizního generála. Od ledna 1924 zastával už funkci podnáčelníka hlavního štábu a po odchodu francouzského generála Mittelhausera byl dnem 1. ledna 1926 **ustanoven náčelníkem hlavního štábu československé branné moci**. V čele toho úřadu setrval až do 31. prosince 1933 (novým náčelníkem se stal armádní generál Ludvík Krejčí) s výjimkou období od 18. března do 12. října 1926, kdy ve vládě dr. Černého zastával funkci ministra národní obrany. Po rekonstrukci vlády se opět ujal úřadu náčelníka hlavního štábu a v prosinci 1927 byl povýšen na armádního generála. **Dekretem prezidenta republiky byl potom ustanoven generálním inspektorem československé branné moci.**

K zásadní změně na vedoucích místech dal podnět sám prezident republiky T. G. Masaryk po úvaze, *„že je nutné, aby byl v armádě zabezpečen odborný pokrok a možnosti intenzivní práce na základě odbornosti a pracovní výkonnosti. Byl toho názoru, že hlavní štáb jako mozek armády a výkonný orgán má být veden odborníkem, kterého armáda má, jenž by osobně vzal do rukou školení generality, osobně řídil práci štábu a sám byl středem pracovního úsilí a tvůrcem myšlenek ve štábu. Dosavadní řízení hlavního štábu generálem Syrovým nepotvrzovalo, že by požadavky mohl splnit.“*

Změny na vysokých armádních místech vyvolaly určitý neklid. Generál Syrový spoléhal na svůj značný mocenský vliv, na své legionářské zásluhy i na francouzskou podporu. Snažil se, aby jeho nová funkce odpovídala postavení nejvyššího vojenského činitele v míru, odpovědného jedině ministru národní obrany za veškeré přípravy k branné pohotovosti a současně se domáhal předurčení za hlavního velitele operujících armád za války. T. G. Masaryk návrh kategoricky odmítl. Úpravu kompetencí nejvyššího odborného vedení přinesl až rozkaz prezidenta Dr. E. Beneše s platností od 1. ledna 1937 o kompetenci generálního inspektora a náčelníka hlavního štábu a o zřízení inspektorů zbraní.

Zdá se, že generál Syrový se přece jen později dočkal splnění své dlouholeté tužby být nejvyšším vojenským činitelem armády. Po demisi prezidenta republiky 5. října 1938 přešla podle ústavní listiny jeho pravomoc na vládu. Usnesením vlády ze 7. října byl pak Syrový **pověřen výkonem funkce vrchního velitele ...** Po reorganizaci česko-slovenské vlády 1. prosince 1938 zastával až do německé okupace funkci ministra národní obrany.

Vláda druhé republiky byla snad nejméně populární a nejproklínanější vládou v dějinách československého státu. Jiné postavení však nebylo než zoufalé. Profesor Václav Černý ve svých pamětech *Pláč koruny české* připomenul: *„Vláda nás vyzývala, zapřísahala, prosila, žadonila o naši slepotu, hluchotu, klid a práci. Byla to vláda nešťastníků, vláda pohromy a hanby, ale nikdy zaprodanců. Kdo ji viní z národní a státní zrady, mstí se ze stranických důvodů na žalostné památce bédných a lže...“*

Když pak v březnu 1939 přijel na Pražský hrad Adolf Hitler, objevil se ihned v protektorátních časopisech a novinách snímek pověstného stisku rukou „Zwei alte Front Kämpfer“. Nacisté toto setkání pečlivě připravili a hlavně využili jako dokonalý prostředek a důkaz klidné okupace Československa. Generál Syrový přitom neměl nejmenší ponětí, komu bude tehdy představen. Později se mu také vytýkalo položení věnce k hrobu Neznámého bojovníka ve Staroměstské radnici společně s německým generálem Blaskowitschem. I když mu tato povinnost za spoluúčasti příslušníků říšské branné moci byla proti mysli, byl přesvědčen, že se *„jednalo o pietní poctu vzdávanou říšskou armádou československému neznámému vojínu, čímž byla současně uznána i vojenská branná moc Československé republiky“*.

Ze stejného důvodu nosil až do zákazu uniformy československého generála, *„aby tím i v době okupace prokazoval demonstrativně i dále existenci československé branné moci“*. Česká veřejnost ale toto jeho počínání odsoudila a tento názor v podstatě přetrvává až do dnešních dnů, i když generál Alois Eliáš, později popravený nacisty, už v roce 1939 v úzkém kruhu přátel varoval: *„Nesmíme Syrového odsuzovat, nemohl jinak jinak. To se jednou vysvětlí...“*

Právě za pomoci Eliáše se Syrovému jako předsedovi **Sociálního ústavu legionářského** podařilo za německé okupace uchovat jeho ne zrovna malý majetek. O tom svědčí i skutečnost, že **hmotně podporoval rodiny vojáků druhého zahraničního odboje, stejně jako rodiny perzekvovaných příslušníků domácího odboje, a to bez ohledu na jejich politickou příslušnost**. Pro tyto účely vydal ústav 8,5 miliónu korun, kromě dalších 15 miliónů, které pro podobné účely „půjčil“ Siroťčinu fondu legionářskému.

Generál Syrový se musel na nátlak Němců vystěhovat z Prahy. Bydlel potom u své neteře v Dobříšovicích. Pravidelně každý týden dojížděl odtud do hlavního města, aby zůstal v kontaktu s vedením Spolku pro sociální péči, s bratrem a řadou dalších osob. Generál Kutlvašr po válce dosvědčil, že *„Syrový zůstal vždy věren Masarykovi a Benešovi a měl v tomto ohledu zcela pevný a nekompromisní postoj. Vyhození redaktora z Poledního listu s požadovaným interview proti Benešovi bylo odvážným činem“*.

Syrový byl pochopitelně po celou dobu okupace pečlivě sledován gestapem a pro svoji příliš nápadnou tvář, známou v celé veřejnosti, musel dodržovat krajní

opatrnost. Při vypuknutí povstání v Praze dal se ihned k dispozici velitelství Bartoš a zúčastnil se operativní schůzky u předsedy České národní rady profesora Alberta Pražáka.

Krátce po osvobození byl zatčen a zajištěn „*pro podezření z trestních činů dle dekretu prezidenta republiky z 19. 6. 1945*“. Následující rok byl obžalován společně s R. Beranem, Dr. J. Havelkou, Dr. J. Fischerem a Dr. J. Černým, že „*za války opatřovali nepříteli prospěch a způsobili škodu branné moci a vojenským podnikům..., propagovali a podporovali fašistické a nacistické hnutí tiskem, rozhlasem a filmem, schvalovali obhajoval nepřátelskou vládu na území republiky a jednotlivé činy okupačních velitelství a orgánů jim podřízených... v úmyslu, aby rozvrátili mravní, národní a státní vědomí československého lidu...*“ Národní soud v Praze pak Jana Syrového odsoudil na dvacet let odnětí svobody a k degradaci. Následovalo putování po věznicích jako Mírov, Leopoldov, a to až do roku 1960, kdy byl na základě vyhlášené amnestie propuštěn na svobodu. Aby se vůbec uživil, začal pracovat jako hlídač a také on, podobně jaké celá jeho generace „brášků“, zemřel v naprostém zapomenutí ...

PhDr. Zdeněk Vališ